

Terugtrekken en optreden

Auteur(s):

Bovenberg, L.
Directeur van het CentER van de Katholieke Universiteit Brabant.

Verschenen in:

ESB, 87e jaargang, nr. 4365, pagina 443, 7 juni 2002

Rubriek:

Prikkel

Trefwoord(en):

Als Nederlandse bevolking huren we politici in om onze belangen uit te wisselen zodat het gezelschapsspel van samenleven in coöperatieve evenwichten resulteert. De formatie van een nieuw kabinet vormt een periode van hoogtijdagen voor deze politieke handel. Dit kan op verschillende manieren worden gefaciliteerd. Daar is in de eerste plaats het regeerakkoord. De partij die het eerst concessies doet, moet er van op aan kunnen dat de andere partijen zich daarna ook aan hun beloften houden. Zo voorkomt het regeerakkoord dat hold-up de politieke handel frustrereert. Door het gedrag van partijen beter toetsbaar te maken, kan het regeerakkoord bovendien vertrouwen tussen de regeringspartijen laten groeien. Dat is van belang voor de tweede helft van de regeerperiode. De dan vereiste daadkracht kan immers tijdens de formatie niet worden voorzien. Gedetailleerde afspraken over een periode van vier jaar botsen met een onvoorspelbare werkelijkheid en voortschrijdend democratisch inzicht.

Een regeerakkoord is ook een contract van de politiek met de burger. Daarmee kan de burger politici ter verantwoording roepen. Zijn partijen er in geslaagd hun belangrijkste verkiezingsbeloften terug te laten komen in het regeerakkoord? En wat is er na vier jaar terechtgekomen van al die mooie beloften?

Ook de norm van beloven wat je doet en de achterliggende waarde van betrouwbaarheid dienen de Haagse ruil. Daarbij komt ook het reputatiemechanisme te hulp. Politieke partijen koesteren hun reputatie als betrouwbare partners. Deze reputatie is vooral van belang voor stabiele, gevestigde partijen met een lange tijdshorizon.

Verder kan concurrentie de uitruil van belangen vergemakkelijken. Een sterke oppositie die er op toeziet dat het kabinet zich houdt aan verplichtingen, maakt beloften geloofwaardiger. Het is voor een mogelijk cda-lpf-vvd-kabinet daarom te hopen dat de PvdA zich snel herstelt van de forse dreun van 15 mei. Anders komt het wellicht in de verleiding ondoordachte, weinig sociale en milieuvriendelijke maatregelen te nemen, die door een gebrek aan maatschappelijk draagvlak onuitvoerbaar of weinig duurzaam blijken.

Een kabinet van cda, lpf en vvd ligt voor de hand. Het biedt nieuwe mogelijkheden voor politieke ruil. Paars had de zaken die men onderling kon regelen (het homohuwelijk, euthanasie, het nieuwe belastingstelsel, liberalisatie winkelsluitingstijden) al in 2000 voor elkaar. Daarmee was het uitgeregerd: het onderlinge vertrouwen ontbrak om over heikele onderwerpen (zorgstelsel, wao, files) spijkers met koppen te slaan.

Na de stagnatie van de laatste twee paarse jaren vraagt ons land van een nieuw kabinet daadkracht op basis van een ambitieuze en vernieuwende inhoudelijke agenda. Zeker nu de financiële erfenis van paars tegen blijkt te vallen, vereist vernieuwing dat allerlei bestaande regelingen, zoals (fiscale) subsidies op het terrein van wonen, verkeer, en pensioenen, kritisch worden bezien. Juist rechtse partijen met regeringsverantwoordelijkheid kunnen het zich veroorloven rechtse heilige huisjes aan te pakken¹. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om de nog steeds genereuze fiscale faciliteiten voor schuldfinanciering van het eigen huis. Hoe eerder men door de zure appels van bezuinigingen en grondslagverbreding bijt, hoe groter de ruimte voor nieuwe initiatieven. Nu de babyboomers nog midden in het leven staan, dient de vergrijzing met daadkracht tegemoet te worden getreden. Het beschermen van toekomstige generaties maakt niet alleen het afbouwen van de staatsschuld gewenst maar ook de opbouw en het onderhoud van menselijk kapitaal van jongere generaties, mede door arbeid beter te spreiden over de levensloop. Het dekken van nieuwe sociale risico's die voortspruiten uit het combineren van arbeid en zorg vraagt ook het herijken van sociale verzekeringen voor oude risico's. Een grotere verantwoordelijkheid voor sociale partners is gewenst, maar dan wel met goede prikkels die afwenteling voorkomen. Het verder privatiseren van de arbeidsongeschiktheidsverzekering past erbij.

De overheid moet enerzijds terugtrekken door meer ruimte te bieden voor maatschappelijk ondernemerschap maar anderzijds krachtiger optreden bij de integratie van minderheden en het garanderen van de toegankelijkheid van zorg en onderwijs. Een zakelijke overheid vraagt meer rekenschap van maatschappelijke ondernemers.

Bij het uitvoeren van die inhoudelijke agenda zal een daadkrachtig kabinet alle mechanismen voor politieke ruil nodig hebben. Ook is een heldere missie gewenst die in klare taal duidelijk maakt waar het kabinet in de kern voor staat. De uitwerking daarvan in het regeerakkoord mag saai zijn, de achterliggende ideologie moet inspiratie bieden aan burgers en hun maatschappelijke verbanden. De eruptie van ontreding en onbehagen na de moord op Pim Fortuyn toont aan dat onze geïndividualiseerde samenleving snakt naar bezieling en een gemeenschappelijk moreel kompas dat mensen van verschillende afkomst bindt. Het nieuwe kabinet staat voor grote uitdagingen

1 Zie ook A. Cukierman en M. Tommasi, When does it take a Nixon to go to China?, American Economic Review, 1998, blz. 180 -197.

Copyright © 2002 - 2003 Economisch Statistische Berichten (www.economie.nl)